

AȘEZĂRI NEMȚEȘTI ÎN DOBROGEA CARACTERISTICI GENERALE

Un model oficial pentru o așezare organizată a coloniilor nu a fost realizat de imigranții germani nici pe vremea turcilor, nici sub administrația românească. De la turci le-a fost lăsat un anumit loc pentru colonizare. În cazul coloniilor mai vechi, era vorba, după cum am văzut, de un ținut împădurit, neamenajat și nepopulat. Nu le-a fost acordată însă o arie de o mărime precisă. După regulamentul colonizării¹, fiecare primește atât pământ, cât îi trebuie pentru construcție, adică atât cât poate domina prin prelucrare. Noile localități erau alcătuite, pe atunci, din gospodării risipite sau sate compacte neregulate, așa cum sunt coloniile turcilor, tătarilor și bulgarilor din Dobrogea. Coloniștii din ultima perioadă a imigrării au fost din capul locului mai limitați, în special în privința pământului pus la dispoziție, dar în organizarea satului lor, nu s-au legat de planuri și directive precis definite. Regulamentul românesc cu privire la comunele rurale conține, firește, anumite modele de case, gospodării și curți, dar acestea sunt generale și par să fie valabile numai pe hârtie, pentru că în realitate, nu sunt observabile niciunde².

Țăranii nemți aveau, deci, mână liberă să-și proiecteze satul după bunul plac. Datorită acestui fapt, era de așteptat ca diferitele origini ale poporului să fie oglindite, ca imigranții casubi să-și organizeze satul după alte obiceiuri natale mai vechi decât șvabii. Nu este însă cazul. Toate coloniile din Dobrogea au aceeași așezare. Influența determinantă nu a fost tradiția proprie veche, ci modelul tradițional din stepa rusească. În această privință, descrierile așezării satelor din coloniile rusești din sud se potrivesc până în cele mai mici amănunte cu satele din Dobrogea³. Colonizarea Noii Rusii a fost condusă de către regimul rus metodic în orice aspect, față de cum se întâmpla de partea administrației turcești sau românești. Pentru așezarea și construcția noilor colonii au fost emise modele de valabilitate generală, făcute conform unor planuri. Pământul ce aparținea unei anumite colonii era clar delimitat din capul locului, mărimea fiecărei gospodării și curți stabilită clar, iar fâșiile de pământ atribuite coloniștilor erau înșiruite într-o ordine dată. Stepă liberă, netedă nu prezenta în aceasta privință nici un fel de obstacol natural. Astfel s-au format în același mod sate lungi, drepte, așezate de-a lungul străzilor și de-o mare regularitate.

Acest fel de așezare a satului a devenit comun o generație mai târziu, migratorilor din Rusia, pe care l-au preluat ca model și în Dobrogea și pe care l-au respectat cu strictețe chiar și în comunele deja organizate unde s-au așezat, și care aveau o populație amestecată de turci, tătari, ruși sau români. Astfel, și-au aplicat până în timpurile recente, chiar și când se așezau în număr redus într-un sat turcesc sau tătaresc, cum ar fi la Palazu Mare sau Alacap, acest model al satului înșirat de-a lungul străzii, care s-a evidențiat puternic de cele din partea locului.

Această stradă îngrijită, mare, delimitată de ziduri albe, aliniată cu băgare de seamă și umbrită de două rânduri de copaci înalți, pe ale cărei părți toate gospodăriile au aceeași lățime și toate casele aceeași distanță între ele, a devenit tipică și caracteristică coloniilor germane din Dobrogea.

Majoritatea acestor colonii sunt alcătuite dintr-o singură stradă, uneori foarte lungă, cum ar fi **Cogelac**, **Cobadin** și **Tariverde**. În unele, cum ar fi **Malcoci** și **Sarighiol**, au apărut străzi paralele. În Caramurat (**Mihail Kogălniceanu**) sunt chiar trei pe fiecare parte a străzii principale. Locul pe care e așezat satul nu este prevăzut cu un spațiu special (o piață), și chiar și biserica se integrează în șirul de gospodării. Colonia Cogealac face excepție de la această regulă în măsura în care străzile, deși au și aici forma tipică, includ o piață mare și astfel casele sunt poziționate față în față, într-un dreptunghi.

O imagine fundamental diferită oferă numai colonia **Atmagea**, a cărei așezare a fost ridicată pe un teren deluros. Aici, de la biserică pornesc străzi foarte diferite în ceea ce privește direcția și distanța, în funcție de ce posibilități oferă terenul. Nici gospodăriile și nici dispunerea și forma clădirilor nu sunt în aceste colonii timpurii la fel de uniforme ca în cele mai târzii. Acest lucru e valabil și pentru celelalte două colonii vechi, **Malcoci** și **Kataloi**. În acestea există, în locul zidurilor de la stradă, garduri alinate. Stilul atât de comun al așezării satului și gospodăriilor în ținuturile natale din Rusia li s-a părut noilor imigranți atât de strict și de bine încetățenit, încât dădea impresia unui șablon.

Lățimea străzii era de 23-25 m în satele mai mari. Pe fiecare parte era făcută câte o potecă. În gospodării existau 2 căi de acces, una mai lată pentru căruțe și una mai îngustă pentru

oameni, ambele adesea încadrate de stâlpi duri, cu un arc deasupra sau prevăzute cu un acoperiș mic. Pe marginea străzii, lângă poartă, se găsește de multe ori așezată o banca fixă și lată, din aceeași consistență ca și pereții, pe care, după încetarea lucrului și duminicile, țărani stau la taifas. Lățimea gospodăriilor, care sunt despartite unele de altele prin pereți, este diferită în fiecare sat, după regula fiecăruia. Ea variaza între 30, 35 și 40 m, cea mai mare are cel mult 80 m. În spatele zidului se află o mică grădină în fața casei, apoi casa, orientată spre stradă. Ea se află în toate gospodăriile pe aceeași parte și la același interval de zid, astfel încât să stea ca într-o formație orientată spre stradă.

Forma casei și împărțirea ei sunt, în mare, aceleași în toate coloniile. O clădire lungă și îngustă (Casa nr.1), cu un acoperiș destul de ascuțit, în care, după camerele bune ce încep de la stradă, se succed toate odăile în care se locuiește și se muncește. Diferențe mai mari apar numai în ceea ce privește raportul lungime- lățime. În special în coloniile noi din sud, casele au o lungime ieșită din comun, la o lățime de numai 6-8m o lungime de 60-70 m. Au un acoperiș destul de ascuțit. Chiar și acolo unde e acoperit cu stuf, acesta este într-o stare foarte bună. În coloniile înstărite, însă, se găsesc acoperișuri în primul rând solide. Și acest tip de casă este tipic pentru locuințele germane din Dobrogea, dar nu trebuie să ne gândim neaparat la o tradiție germană veche. Aceasta s-a dezvoltat, la fel ca și așezarea satului, în Rusia și este caracteristic faptul că numai casele lipovenilor sunt construite asemănător, în timp ce noi în Dobrogea vedem încă bordeiele primitive de pământ care sunt băgate în pământ până la jumătate, astfel ca de multe ori numai acoperișul sărac și jos se află peste nivelul solului. În bordeiele sărăcicioase, neîngrijite, cu acoperiș de stuf, locuiesc tătarii. Românii și bulgarii au stilul lor propriu, preluat din alte timpuri.

Vârful frontonului caselor nemțești (Casa nr.2) se termină cel mai adesea, mai ales în coloniile casubilor, în 2 capete de cal cioplite în lemn, așezate cruciș unul peste altul, așa cum le găsim în unele regiuni din Germania. Ele sunt puse în legătură cu o veche credință populară germană. Căci ele își datorează apariția nu intenției de a ornamenta casa, ci au rolul de a apăra casa de demoni și vrăji, la fel cum bulgarii din Dobrogea își atârnă în gospodărie de o funie lungă un cap de cal ca să alunge spiritele rele.

Triunghiul din față (Casa nr.3) este de cele mai multe ori acoperit cu scânduri și vopsit

colorat pe partea dinspre stradă, cele mai iubite culori pentru acestea fiind roșu, albastru, verde, violet și maro deschis. Aici este scris numele proprietarului (Casa nr.4) pe o tablă mică, sau este pictat direct și adesea alături se află o poezioară sau un verset biblic. Astfel de cuvinte le-am întâlnit pe o casă în Tariverde:

Casa e a mea și totuși nu e
Cineva intră înăuntru după mine.
Nu e să fie.
Christian Mayer.

Părțile amintite ale casei sunt, asemenea pereților de la stradă, mai întâi unse cu o amestecătură de lut, paie și balebă de vacă și de cal și, după ce se usucă, se vâruiesc. Văruitul este îngrijit, astfel încât casele țăranilor nemți strălucesc de fiecare dată în albul cel mai curat.

Intrarea în locuință se află pe partea lungă a casei, și anume, întotdeauna după prima cameră din casă. Se intră întâi într-o mică tindă, care se învecinează cu un spațiu îngust folosit ca bucătărie. La stânga tindei se află camera de la stradă, odaia bună. Ea conține cea mai bună mobilă și cele mai bune covoare, în afară de masă și scaune există un dulap cu pahare și veselă și, din când în când, se găsește și un cuțar mare, vechi, viu colorat, cu un capac neted. Podeaua e acoperită cu scoarțe, draperii luminoase și curate împodobesc ferestrele, iar pereții sunt acoperiți cu fotografii și tablouri, zicale înrămate, certificate de confirmare prevăzute cu ornamentele unui tablou. Sub fotografiile surprind în special consemnările care arată punerea pe catafalc a unui defunct în sicriu și în jur, satul în dolii.

Cele două părți importante ale camerei sunt soba uriașă făcută din cărămizi arse, vopsită în alb sau colorată, care este încălzită din exterior, din camera folosită ca bucătărie, și un pat mare, pe care sunt așezate 5 perne cu puf, albe ca zapada, brodate întotdeauna la fel, conform imaginilor foto. La dreapta tindei urmează una sau mai multe camere de zi sau dormitoare, aranjate mai simplu, încheindu-se cu cămărilor și grajdurile. Aproape fără excepție, în toate casele și locurile domină curățenia și ordinea meticuloasă.

Vizavi de casă, despărțit de stradă printr-o grădină ceva mai mare, de obicei, se află o casuță mică (Casa nr.5), care se folosește ca bucătărie de vară. Mai departe, în partea din față a gospodăriei se vede intrarea în pivniță, la fel de curată și vopsită în alb sau în culori.

Mai încolo urmează fântâna, cu o frânghie puternică de tras. Lângă aceasta se află, la îndemână, un jgheab pentru adăpatul vitelor.

Datorită rețelei hidrografice sărace a Dobrogei, nu toți gospodarii au fântâni proprii. Niciodată nu lipsește însă din ogradă hambarul, o căsuță independentă, așezată în calea curentului, în care porumbul este uscat și păstrat. Nemții își construiesc hambarul aproape întotdeauna din șipci, în timp ce la tătari, bulgari și români este întotdeauna împletit din nuiele și are forma unui coș mare. Tot gospodăriei aparțin țarcuri mici pentru porci și gâini și, undeva mai departe, "harman"-ul, un amplasament de vară, deschis, alcătuit numai dintr-un acoperiș susținut de stâlpi înalți, pentru vite.

Ceea ce deosebește de la prima vedere orice casă țărănească nemțească, în particular, și orice stradă nemțească, în general, de locuințele și comunele prozaice, sărăcăcioase a majorității celorlalți dobrogeni și le face cunoscute de departe ca fiind nemțești, este coroana splendidă, îngrijită cu dragoste a copacilor, care înconjoară cu un verde proaspăt fiecare gospodărie și umbrește fiecare stradă cu niște alei lungi și înalte. Dar ca și în cazul așezării satului și a gospodăriilor, acest lucru s-a dezvoltat în timp, de la începutul colonizării stepei din sudul Rusiei, din motive obiective, pe baza unor modele oficiale. În articolul 51 al "Instrucțiunii pentru organizarea și administrarea coloniilor din noua Rusie" s-a dispus: "Pentru protejarea de furtună și propagarea focului trebuie garnisite toate gospodăriile, casele și hambarele cu copaci ce cresc ușor."

Așezarea nemților în Dobrogea cu consecințele pozitive pentru provincia românească dar și pentru respectarea drepturilor acestora a fost deseori subliniată în presa vremii.

„Cam în 1814 – 18 coloniști se așează în Basarabia și de aici pleacă spre Dobrogea (1840) unde se împart în diferite sate pe atunci turcești. Și aici ca și în altă parte se adevărește caracteristicul geniului german oriunde pătrunde și anume transformarea satelor urâte, neigenice, neestetice în sate modele cu străzile drepte, casele spațioase, înalte, curate, cu curți îngrădite, cu pomi roditori, cai frumoși, vaci bine întreținute, păsări frumoase, grădini prin curte cu flori și zarzavaturi, iar la câmp o muncă chibzuită, pământ bine lucrat – dând, în fine, populației băștinașe un exemplu de buni gospodari. Și astăzi vezi caracteristicul satelor germane din Dobrogea care îți fac o impresie cât se poate de plăcută.

Fericită a fost alipirea Germaniei de Regatul vechiu, pentru coloniștii germani, căci de acum în colo au putu lua contact mai întâiu cu

elementul românesc, cu care colonistul german a observat imediat că poate trăi în pace și cu folos.

Caracterul blând al românului se potrivește de minune cu caracterul liniștit și prudent al germanului dobrogean. Astăzi germanii din Dobrogea sunt mândri de a fi cetățeni ai României Mari. Familia germană dobrogeană este numeroasă. Are copii mulți, sănătoși și bine dezvoltati. Sunt comune în care numărul de 10 sau 14 copii este ceva bine cunoscut. Tatăl familiei este adevăratul cap de care ascultă copiii, chiar dacă au ajuns și ei la vârsta înaintată, având și ei la rândul lor copii mulți. Avortul și divorțul nu există la ei. Sfințenia căsătoriei este ținută cu cea mai mare venerație.

Populația germană dobrogeană nu a putut să se plângă niciodată de lipsa exercitării cultului ei.

Conștiința religioasă a fost și este respectată de autoritățile românești și aceasta cu cea mai mare atențiune. De asemenea și limba germană se predă regulat în toate comunele cu o populație de origine etnică germană.

Autoritățile române sunt întotdeauna dispuse să rezolve în mod echitabil orice cerere pentru cultura poporului. Germanii dobrogeni au înțeles toate acestea și s-au arătat întotdeauna cetățeni loiali, cinstiți și disciplinați. Și ori de câte ori țara i-a chemat sub drapel, ei s-au prezentat cu entuziasm și cu dragoste pentru rege și Patrie. Fiind un popor disciplinat și cu simțământ monarhic, au dovedit tuturor că știu să-și iubească Regele și Țara, neluând nici odată parte la mișcări cari nu sunt la locul lor – și asta este iarăși o mare calitate a lor. Nu știu dacă o altă populație etnică (minoritară) a răspuns așa de iute și cu atât bun simț la chemarea Regelui pentru F.R.N ca germanii din Dobrogea, înscriindu-se cu miile la această imperioasă chemare pentru consolidarea scumpei Români.

Germanii dobrogeni, conștienți de libertatea absolută în orice privință, de un traiu bun ca nicăieri altundeva, legați de ogoarele lor, de mormintele strămoșilor lor, de bunele sentimente ale Guvernului Român, își vor face datoria față de Patrie și Tron, în orice împrejurare.

Eu însumi fiu al Dobrogei, născut și crescut aici, sunt mândru de a fi cetățean român prin naștere și-mi iubesc Regele și Dobrogea, - iar ca mine sunt toți la fel." Deasemeni organizarea nemților dobrogeni în Liga germanilor dobrogeni, organizarea de congrese denotă sentimentele de recunoștință pentru statul român care le-a respectat drepturile cetățenești."⁴

„La Cogealac a avut loc ieri înainte de amiază Congresul Dobrogenilor de origine germană, convocat de către Liga germanilor dobrogeni.

La acest congres au participat pe lângă cei 300 delegați ai unei colectivități de peste 5000 cetățeni și d-nii Arhitect Sehmitz din Capitală, d. Michael Leyer, Eduard Siegfried, Cap. Iacobi, Pastorul Scheiner și alții, cari aducând prinosul lor de recunoștință statului român, care le-a acordat totdeauna cele mai largi libertăți cetățenești, au mulțumit actualului guvern și d-lui general Averescu pentru atențiunea deosebită ce a acordat-o pentru bunii cetățeni ai Dobrogei.

D. dr. Pilescu și Octav Goruneanu au promis tot concursul lor pentru sprijinirea bisericilor și școlilor confesionale din acest județ, unde numărul cetățenilor români de origine germană este atât de mare.

NOTE

1) Articolul 4 al regulamentului spune: „În provinciile imperiului, care sunt considerate a fi cele mai potrivite pentru colonizare, se aleg dintre terenurile agricole disponibile care aparțin statului cele mai fertile și aflate în cea mai bună stare, iar fiecărui colonist i se dă atât pământ, cât are nevoie pentru agricultură sau alte domenii de activitate.” Conform articolului 8 abia după cel puțin 20 ani aveau coloniștii dreptul să vândă

D-nii Căp. Iacobi și ed. Siegfried, raportorii congresului, luând cuvântul exprimă gratitudinea congresoštilor și a celor în numele cărora vorbesc față de actualul guvern de ordine, cinste și legalitate.

S-a citit și aprobat apoi o moțiune semnată de către toți congresiștii, prin care se decide ca politica de concordie, reconfortare a vieții noastre politice, sociale și economice, pe care actualul guvern a început-o cu atâta succes, să fie sprijinită de către Dobrogenii de origine germană.

În urmă s-au trimis telegrame omagiale M.S. Regelui, Generalului Averescu și d-lui Prefect Andrei Popovici, care fiind bolnav la Constanța, nu a putut participa la acest congres.”⁵

terenurile date gratis de conducere, deși această regulă pare să nu fi fost luată prea mult în seamă în Dobrogea.

2) Paul Traeger, Germanii din Dobrogea

3) Ibidem, vol II, p.127

4) Emanoil Kreis, Germanii din Dobrogea, Dobrogea Românească, 1940

5) „Congresul germanilor dobrogeni”, Dobrogea Jună, 18 mai 1926

Cogealac – Casa nr.1

Cogealac – Casa nr.2

Cogealac – Casa nr.3

Cogealac – Casa nr.4

Cogealac – Casa nr.5